

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/pnuola.v35.2024.10>*С. С. Мусаєва*

АНАЛІЗ СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ ПІДРОЗДІЛАМИ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. На сьогодні, в умовах воєнного стану в Україні, забезпечення публічної безпеки та порядку у суспільстві приділяється особлива увага. Підрозділи превентивної діяльності Національної поліції України є однією з головних структурних підрозділів, на яку покладено забезпечення публічної безпеки та порядку шляхом застосування превентивних заходів під час здійснення покладених на неї завдань. Так, підрозділи превентивної діяльності виконують у межах компетенції покладених на неї законодавством України функцій щодо підтримання публічної безпеки і порядку, протидії злочинності, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, загальної та індивідуальної профілактичної роботи, спрямованої на запобігання вчиненню адміністративних та кримінальних правопорушень, протидію домашньому насильству, здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі тощо. Застосування превентивних заходів, як інструменту впливу, втілює та містить у собі концепцію комплексного контролю, який носить собі: інформаційно-аналітичний, контрольний-наглядовий, реєстраційний, дозвольно-обліковий та обмежувальний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення публічної безпеки та порядку підрозділами превентивної діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану в Україні та підтримання тим самим належного контролю щодо стану публічної безпеки та порядку досліджували такі вчені: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, О.В. Батраченко, О. В. Джафарова, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, А. М. Куліш, Р. С. Мельник, О. С. Проневич, К.М. Рудой, О. Ю. Салманова, В.Г. Фатхутдінов та ін.

Метою статті є здійснення аналізу забезпечення публічної безпеки та порядку підрозділами превентивної діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу. В умовах дії правового режиму воєнного стану під час забезпечення публічної безпеки і порядку на уповнова-

жені підрозділи Національної поліції України покладаються особливі вимоги щодо несення служби. Усі безпекові заходи, які проводить Національна поліція України є необхідними для збереження життя й здоров'я громадян; забезпечення публічної безпеки і порядку; виявлення диверсійно-розвідувальних груп; протидії терористичним актам та захисту територіальної цілісності України. Тому, діяльність правоохоронних органів є чітко регламентованою та організованою. Так, К.М. Рудой вказує, що Національна поліція України, будучи суб'єктом нормотворчої діяльності, повноважна розробляти та приймати в межах законодавства правові акти підзаконного характеру, що містять вторинні (похідні від законодавчих норм та норм вищих органів влади й органів влади, яким поліція підпорядковується) положення на виконання (застосування) та/або конкретизацію відповідних первинних норм, головним чином, для забезпечення реалізації завдань власної управлінської діяльності. Ключовим в цьому питанні є те, що Національна поліція України видає саме акти підзаконного характеру, що означає, що такі правові акти в управлінській діяльності цього органу влади можуть бути видані лише на основі і на виконання Конституції та законів України з метою їх деталізації та створення умов для реалізації норм права, що мають найвищу юридичну силу [1, с. 34]. О.В. Батраченко вважає, що саме належне забезпечення «публічної безпеки» відображає сучасні тенденції суспільного та державного розвитку у напрямі, що відповідає пріоритетності життя, здоров'я та особистої безпеки людини та громадянина, її благополуччя та добробуту [2, с. 85]. О.С. Проневич під публічною безпекою розуміє збереження правопорядку від загрозливих явищ, а також фактичний стан, який робить неможливим нормальне функціонування держави та суспільства в цілому, реалізацію гарантованих законом прав, свобод та інтересів, збереження майна, здоров'я та життя людей [3, с. 743].

Відповідно до Положення про Національну поліцію України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877 [7], забезпечення публічної безпеки і порядку є основним завданням підрозділів превентивної діяльності. Підрозділи превентивної діяльності входять до складу Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України, в свою чергу Управління превентивної діяльності є структурними підрозділами територіальних Головних Управлінь Національної поліції в областях, основна мета якої є вжиття заходів із організації забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях зокрема під час проведення масових (мирних зібрань, культурно-видовищних та публічних релігійних заходів, виборів та референдумів) та спортивних (футбольних матчів та інших масштабних спортивних змагань) заходів, взаємодії в цьому напрямі з іншими правоохоронними органами та органами державної влади України, громадськими організаціями, організації формування відповідних обліків, запобігання та припинення групових порушень громадського порядку, масових заворушень [6, с. 250].

Так, під час дії на території України воєнного стану забезпечення публічної безпеки та порядку є одним з головних пріоритетних завдань, які покладені саме на підрозділи превентивної діяльності Національної поліції

України. В свою чергу зазнали змін та доповнень законодавчі акти України, якими керуються органи поліції під час виконання покладених на них завдань з охорони публічної безпеки та порядку. Розділ 5 Закону України «Про Національну поліцію» [8] також зазнав деяких змін, які стосуються періоду воєнного стану:

– поліція отримала можливість здійснювати перевірку документів та фіксувати дані, що містяться в документах, якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених (п. 1 ч. 1 ст. 32);

– поліція має право зупиняти транспортні засоби, якщо наявна інформація, яка свідчить про те, що водій або пасажир транспортного засобу є особою, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених.

– за новою редакцією статті 40, поліція зможе використовувати у своїй діяльності такі технічні засоби, як безпілотні літальні апарати, та спеціальні технічні засоби протидії їх застосуванню; спеціалізоване програмне забезпечення для здійснення аналітичної обробки фото- й відеоінформації, у тому числі для встановлення осіб і номерних знаків транспортних засобів;

– за необхідності відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров'ю поліцейського чи іншої особи, та усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір, поліцейський має право застосовувати будь-які підручні засоби, а не тільки ті спеціальні засоби, які передбачені ст. 45 Закону (ч. 5 ст. 42);

– під час дії воєнного стану поліцейський має право застосовувати заходи примусу, передбачені ст. 42, стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без врахування вимог та заборон, які стосуються порядку застосування заходів примусу, порядку застосування спеціальних засобів та порядку застосування вогнепальної зброї (ч. 9 ст. 42).

Беручи до уваги аналіз стану діяльності дільничних офіцерів поліції у 2024 році, особлива увага під час дії воєнного стану приділяється здійсненню контролю над відповідними категоріями осіб, які можуть нести суспільну небезпеку для суспільства, тим самим посягаючи на безпеку громадян. До вказаної категорії слід віднести здійснення контролю за раніше судимими особами, звільненими з місць позбавлення волі, що регламентується Законом України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», де відповідно до статті 2 вищевказаного закону: «адміністративний нагляд встановлюється з метою запобігання вчиненню кримінальних правопорушень окремими особами, звільненими з місць позбавлення волі, і здійснення виховного впливу на них» [4]. За 6 місяців 2024 року підрозділами Національної поліції України було проведено 81 772 перевірки адміннаглядних, в середньому кожного адміннаглядного перевірено 18,4 рази. Тим самим, має місце недостатня активність призначення таких перевірок у Чернігівській, Полтавській, Кіровоградській та Черкаській областях.

Упродовж 6 місяців 2024 року особами, у яких судимість не знята і не погашена, учинено 14 581 злочин. Їх питома вага від загальної кількості вчинених кримінальних правопорушень, за якими закінчено досудове розслідування (без урахування закритих), становить у Полтавській (19,8%), Кіровоградській (18,5%) областях. Із загальної кількості рецидивних злочинів скоєно: особливо тяжких – 613 (4,2%), тяжких – 8 550 (58,6%), нетяжких – 7 712 (37,2%). За класифікацією злочинів, а саме особливо тяжкі та тяжкі КК України: ст. 115 КК України – 64, ст. 121 КК України – 82, ст. 146 КК України – 8 та ст. 152 КК України – 23.

Аналіз видів кримінальних правопорушень, учинених особами, у яких судимість не знята і не погашена, свідчить переважну кількість вчинених майнових злочинів: крадіжки – 6,590 (45,2%), шахрайства – 1,952 (13,4%), грабежі – 267 (1,8%), розбої – 56 (0,4%), інші – 5,716 (39,2%).

Другою категорією слід виділити осіб, які вчиняють домашнє насильство, оскільки дана категорія осіб впливає на загальний стан публічного порядку у суспільстві, особливо, якщо сюди входять особи, які є військово-визволенцями.

Так, до Національної поліції України за 6 місяців поточного року надійшло 104 663 заяви та повідомлення про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством (зокрема 3 483 заяви подано дітьми, які заявили про факт насильства). Найбільшу кількість заяв зареєстровано у Дніпропетровській – 11 150, Київській – 10 615, Одеській – 7 560, Миколаївській – 4 842, Полтавській областях – 4 714 та м. Києві – 7 605.

На виконання пункту 3 частини першої статті 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [5], поліцейськими поінформовано 75 966 осіб про їх права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися.

Упродовж 2024 року поліцейськими виявлено 80 587 (з них ДОП 18 884) адміністративних правопорушень за статтею 173-2 КУпАП та 57 221 особу, яка їх вчинила, з яких 11 171 (19,5%) повторно. Найбільша кількість осіб, які повторно вчинили адміністративне правопорушення за статтею 173-2 КУпАП у Чернігівській (23,7%), Херсонській (23,3%), Львівській (23,2%), Волинській (21,6%), Рівненській (21,3%), Сумській (21,2%), Хмельницькій областях – (21,1%), що свідчить про необхідність ужиття додаткових профілактичних заходів із кривдниками.

Відповідно до ч. 4 ст. 25 Закону терміновий заборонний припис виноситься за заявою постраждалої особи, а також за власною ініціативою працівником уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України за результатами оцінки ризиків. За 6 місяців 2024 року винесено 61 902 ТЗПсК, з них 12 513 за заявою постраждалої та 48 767 за власною ініціативою поліцейського. Так, мобільними групами СПДН здійснено 35 294 виїздів на повідомлення про факти вчинення домашнього насильства, що становить 33,7% від загальної кількості звернень. В середньому однією групою обслуговується 3,2 виклики за добу. За результатами виїздів поліцейськими складено 15 894 протоколів про адміністративне правопорушення за статтею 173-2 КУпАП, винесено 15 952 ТЗПсК, та за матеріалами СПДН розпочато 941 кримінальне провадження за фактом вчинення домашнього насильства.

Одним із завдань, покладених на підрозділи превентивної діяльності є виявлення адміністративних правопорушень, їх запобігання та недопущення у майбутньому. Визначення слова «praeventio» – випереджаю, попереджаю; англ. «prevention» – запобігання, попередження. Превенція є одним із напрямків у боротьбі з правопорушеннями. Поняття «превенція» включає врегульовані нормами права випереджувальні дії, спрямовані на недопущення настання небажаних наслідків [9]. Так, упродовж шести місяців 2024 року ДОП виявлено 207,3 тис. адміністративних правопорушень (2023 – 322,3 тис.), за якими відносно осіб, що їх вчинили, складено 90,6 тис. протоколів про адміністративне правопорушення (2023 – 115,7 тис.) та 116,7 тис. постанов про адміністративні правопорушення (2023 – 206,6 тис.). Питома вага від загальної кількості виявлених у Національній поліції України (2,4 млн) становить 8,5%, відповідно питома вага від кількості складених протоколів про адміністративне правопорушення (416,8 тис.) – 21,8% та від кількості складених постанов по справі про адміністративне правопорушення (понад 2 млн) – 5,8%.

За адміністративними матеріалами, складеними дільничними офіцерами поліції стосовно правопорушників, накладено стягнення у вигляді штрафу на загальну суму 41,1 млн грн., тобто 2,2% від загальної суми по державі (1,8 млрд грн.), з яких стягнуто 8,2 мли грн. або 20%, тоді як питома вага стягнення штрафів по державі становить 43%.

У продовж першого півріччя 2024 року дільничними офіцерами поліції виявлено та задокументовано адміністративних правопорушень, передбачених такими статтями КУпАП як: ст. 44 КУпАП – 4 790; ст. 51 – 4 333 КУпАП; ст. 160 КУпАП – 3 327; ст. 173 – 8 691 КУпАП; ст. 173-2 – 18 961 КУпАП; ст. 175-1 КУпАП – 36 283; ст. 178 КУпАП – 39 982; ст. 185 КУпАП – 427; ст. 187 – 27 506. Слід відзначити збільшення випадків, накладання штрафів на осіб, які вчинили адміністративне правопорушення та зменшення кількості винесених попереджень. Так, із загальної кількості складених ДОП адміністративних матеріалів (207,3 тис.) у 120,8 тис. або 58,3% (2023 – 41,6%) випадках на осіб, які вчинили адміністративне правопорушення, накладено штрафи та у 11,2 тис. або 5,4% (2023 – 27,5%) – таким особам винесено попередження.

Висновки. Таким чином, Національна поліція України, є центральним органом виконавчої влади, покликаним на забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку як у мирний час, так і в умовах воєнного стану. Гарантування публічної безпеки і порядку, а особливо під час дії воєнного стану в Україні здійснюється шляхом охоплення комплексу заходів, скерованих для її належного забезпечення, а саме: попередження і припинення можливих злочинів, порушень публічної безпеки і порядку; провадження превентивної та профілактичної діяльності, протидія злочинності, своєчасне реагування на заяви та повідомлення, недопущення ослаблення охорони публічного порядку на інших територіях населеного пункту, моніторинг оперативної обстановки. Саме вдосконалення превентивних заходів, сприятиме досягненню цієї мети.

Література

1. Рудой К. М. Особливості джерел поліцейського права. *Забезпечення стійкості у складних умовах. Збірник матеріалів доповідей учасників міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції*. 2023. Харків – Брістоль. С. 288.
2. Батраченко О. В. Поняття та ознаки публічної безпеки та порядку як об'єктів адміністративно-правової охорони. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 29, ч. 2. Т. 3. С. 84–86.
3. Проневич О. С. Роль і місце поліції в системі органів публічної адміністрації Польщі. *Форум права*. 2010. № 4. С. 741–747.
4. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01.12.1994 № 264/94-ВР. Дата оновлення: 19.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/264/94-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 16.10.2024).
5. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2229-19> (дата звернення: 16.10.2024).
6. Мусаєва С. С. Нормативно-правове забезпечення публічної безпеки і порядку в Україні. *EUROPEAN POLITICAL AND LAW DISCOURSE*. 2018. Volume 5. Issue 1. С. 250.
7. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. Дата оновлення: 15.11.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.10.2024).
8. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Дата оновлення: 16.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/580-19> (дата звернення: 18.10.2024).
9. Превенція / Вікісловник. URL: <https://uk.wiktionary.org/wiki/превенция> (дата звернення: 18.10.2024).

Анотація

Мусаєва С. С. Аналіз стану забезпечення публічної безпеки та порядку підрозділами превентивної діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану в Україні. – Стаття.

У статті здійснено аналіз стану забезпечення публічної безпеки та порядку підрозділами превентивної діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану в Україні. Досліджено наукові погляди поняття забезпечення публічної безпеки і порядку шляхом застосування превентивних заходів відповідно до норм чинного законодавства України. Визначено слово «praeventio» – випереджаю; англ. «prevention» – запобігання, попередження, адже превенція є одним із напрямків у боротьбі з правопорушеннями, де дане поняття «превенція» включає врегульовані нормами права випереджувальні дії, спрямовані на недопущення настання небажаних наслідків. Розглянуто нормативно-правову базу, якими керуються підрозділи превентивної діяльності під час виконання покладених на них завдань з охорони публічної безпеки та порядку та виокремлено зміни та доповнення до законодавчих актів України. Зазначено, що підрозділи превентивної діяльності є структурними підрозділами територіальних Головних Управлінь Національної поліції в областях, основна мета якої є вжиття заходів із організації забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях. Розкрито мету превентивного заходу, а саме вирішення питань або ситуації на місці, шляхом використання визначених законом засобів, які спрямовані на забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії вчинення правопорушень та підтримання публічної безпеки і порядку. Здійснено аналіз діяльності підрозділів превентивної діяльності в умовах дії правового режиму воєнного стану та виокремлено статистичні відомості регіонів України по рівню забезпечення публічної безпеки і порядку. Зазначено здійснення контролю над відповідними категоріями осіб, які можуть нести суспільну небезпеку для суспільства, тим самим посягаючи на безпеку громадян. Виокремлено стан виявлення адміністративних правопорушень, їх запобігання та недопущення їх у майбутньому підрозділами превентивної діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану в Україні.

Ключові слова: підрозділи превентивної діяльності Національної поліції України, публічний порядок, публічна безпека, суспільство, превентивна діяльність, статистичні відомості, превенція.

Summary

Musaieva S. S. Analysis of the state of public security and order by the units of preventive activity of the National Police of Ukraine during the martial law in Ukraine. – Article.

The article analyses the state of ensuring public security and order by the units of preventive activity of the National Police of Ukraine during the martial law in Ukraine. The author examines the scientific views on the concept of ensuring public safety and order through the use of preventive measures in accordance with the current legislation of Ukraine. The author defines the word «praeventio» – «I precede, warn»; English «prevention» – «prevention, warning», since prevention is one of the areas in the fight against offences, where this concept of 'prevention' includes proactive actions regulated by law aimed at preventing the occurrence of undesirable consequences. The article examines the legal framework which guides the preventive activity units in the course of performing their tasks of ensuring public safety and order, and also highlights amendments and additions to the legislative acts of Ukraine. It is noted that preventive activity units are structural subdivisions of the territorial Main Departments of the National Police in the regions, the main purpose of which is to take measures to ensure public safety and order in the streets, squares, parks, squares, stadiums, railway stations, airports, seaports and river ports, and other public places. The author reveals the purpose of a preventive measure, namely, to resolve issues or situations on the spot by using the means defined by law aimed at ensuring the protection of human rights and freedoms, counteracting the commission of offences and maintaining public safety and order. The author analyses the activities of preventive activity units under the legal regime of martial law and highlights the statistical data of the regions of Ukraine on the level of ensuring public security and order. The author notes the exercise of control over the relevant categories of persons who may pose a public danger to society, thereby encroaching on the security of citizens. The author highlights the state of detection of administrative offences, their prevention and prevention in the future by the units of preventive activity of the National Police of Ukraine during martial law in Ukraine.

Key words: units of preventive activity of the National Police of Ukraine, public order, public security, society, preventive activity, statistical data, prevention.